

نگاهی واقع‌گرایانه به معنای فضای شهری در شهر اسلامی

حسن سجاذزاده

¹ استادیار شهرسازی و عضو هیئت علمی دانشگاه بوعلی سینا، همدان

چکیده

جستجوی سرچشمه‌ها و نارسایی‌های رویکردها و راه‌کارهای تجربی و ذهنی مبتنی بر نگرش‌های غربی و اسلامی در باره فضای شهری و اتخاذ رویکرد و روش‌شناسی پژوهشی جدید و مبتنی بر فلسفه و حکمت اسلامی در مورد مفهوم فضای شهری اسلامی به خصوص در عرصه بازار، خیابان‌ها و میدان‌های شهری، مسأله اساسی این پژوهش است. بدین منظور، با اتخاذ رویکرد «واقع‌گرایانه اسلامی» که برای سه منبع معرفتی حس، عقل و وحی مرجعیت و اعتبار قائل است و با اسلوبی «استنباط‌گرایانه و اجتهادی»، معنای فضای شهری در شهر اسلامی، مبتنی بر ارتباط بنیادین و وثیق ابعاد «وجودی» و «ماهیتی» فضا بررسی شده است. تلاقی حضور «ذهن و اجتماع» به عنوان عناصر «وجودی و اصیل» در تفکر اسلامی، در «کالبد و فضای فیزیکی» به عنوان عنصر «موجودی»، مقام و موقعیتی را متجلی می‌سازد که در آن، فضای شهری تولید می‌گردد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در بعد تعاملات ذهنی (درون‌گرایانه) با فضای شهری، مفاهیمی نظیر: تقدم حضور روزانه در فضای شهری نسبت به حضور شبانه، تقدم حرکت در فضای شهری نسبت به حس توقف و درنگ در آن، قابل تبیین و تفسیر می‌باشد. در بعد «تعاملات اجتماعی» نیز، مفاهیمی چون: تقدم خاطرات اجتماعی بر خاطرات فردی، نفی قشربندی اجتماعی در فضا، تقدم شلوغی و ازدحام بر خلوت‌های شخصی و دوطرفه، تقدم تعاملات مردان نسبت به زنان، را می‌توان دریافت و استنباط نمود.

واژگان کلیدی: شهر اسلامی، واقع‌گرایی، فضای شهری، ذهن، اجتماع.

A realistic view towards the meaning of urban space in the Islamic City

Hassan Sajjadzadeh

Assistant Professor and Faculty Member of Bu-Ali Sina University, Hamadan

Abstract:

Searching for origins and deficiencies of subjective and experimental approaches and attitudes based on western and Islamic attitudes on urban space and adopting a new approach and methodology and based on Islamic philosophy and wisdom on the concept of Islamic urban space and in particular on market scene, streets and urban squares is the major issue of this research. For this purpose , adopting the Islamic realistic approach , which considers a reference and creditable state for three epistemological sources of sense , rationality and revelation and with a inferential and Ijtahd based style , the meaning of urban space in Islamic city based on basic and authentic relation among the existential and inherent dimensions of space have been studied. The meeting of the presence of mind and society as the existential and genuine elements in the Islamic thought in the “physical space and framework” as “existing” element display a situation and a position in which the urban space is created. The results of the research show that in the dimension of mental interactions (introvert) with the urban space , concepts such as the precedence of daily presence in urban space as compared with nightly presence , precedence of movement in urban space as compared with the sense of stop and pause in it are subject to elaboration and interpretation. In the dimension of social interactions , also concepts such as the precedence of social memories to individual memories, denial of social stratification in the space, the precedence of busy state and crowding to personal privacy and two-ways ones , precedence of men interactions as compared with women can be understood and inferred.

Keywords: Islamic city, Meaning, Realism, Urban space, Mind, Society.